

Mangfold: et problem eller en ressurs?

En kvalitativ studie av to barnehagers arbeid med kulturelt mangfold med fokus på tilhørighet og forskjellighet i barnegruppen.

Line Roberg

[kandidatnummer: 4014]

Bacheloroppgave

[BHBAC3920]

Trondheim, Mai 2018

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	4
1.1 Begrunnelse for valg av tema	4
1.2 Førforståelse	5
1.3 Valg av problemstilling	5
1.4 Oppgavens oppbygning og avgrensing	6
2. METODE	6
2.1 Valg av metode	6
2.2 Intervju som metode	7
2.3 Valg av informanter	7
2.4 Forberedelse og innsamling av datamateriale	8
2.5 Behandling av datamateriale	8
2.6 Forskningsetikk	9
2.7 Metodekritikk	9
3. TEORI	10
3.1 Kultur og identitet	11
3.2 Kulturelt mangfold	12
3.3 Flerkulturell barnehage eller barnehage med minoriteter?	12
3.4 Kulturmøter i barnehagen	13
3.5 Høytidsmarkering	15
3.6 Ressursorientert – og problemorientert tilnærming til mangfold	15

4. FUNN OG DRØFTING	16
4.1 Kulturelt mangfold i barnehagen.....	16
4.2 Barnehagens satsningsområder	18
4.3 Synliggjøring av kulturelt mangfold	19
4.4 Mangfold; et problem eller en ressurs?	21
5. OPPSUMMERING	24
6. AVSLUTNING	25
REFERANSELISTE	27
VEDLEGG 1	29
VEDLEGG 2	32

1. INNLEDNING

«Barnehagen skal fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet» (Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, 2017, s. 9).

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver fremhever arbeid med mangfold og gjensidig respekt tydeligere i 2017 versjonen enn tidligere versjoner. På bakgrunn av at Norge har blitt et flerkulturelt samfunn grunnet globaliseringsprosessen og økt innvandring stilles det større krav til barnehagens virksomhet til å møte nye utfordringer og krav. Tall fra SSB viser at den norske befolkningen består av 17,3 prosent mennesker med innvandringsbakgrunn (SSB, 01.02.18), noe som tilsier at samfunnet er preget av ulike språklige, kulturelle og religiøse tilknytninger. Barnehager i Norge skal gjenspeile det norske samfunnet, og ved en økt innvandring har også andelen minoritetsbarn økt i barnehagen fra 58 prosent til 79 prosent de siste ti årene (Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver, 2017, s. 7, heretter kalt RP). Barnehager i Norge har i dag full barnehagedekning noe som naturlig betyr at barnehagene preges av et rikt mangfold, på samme måte som resten av samfunnet. Gjervan (2006) mener at dette stiller sterke krav til barnehagens personale med å utvikle barnehagens pedagogiske praksis (2006, s. 16). Barnehager i Norge er i stor grad basert på norske tradisjoner når det gjelder arbeidsmåter og innhold, og for barnehagens personalet er ofte de grunnleggende norske verdiene gjengående og naturlige for personalet (Gjervan, 2006, s. 7). Gjennom at Rammeplan 2017 legger større vekt på mangfold og gjensidig respekt i det nye styringsdokumentet kan vi anta at samfunnet har anerkjent veksten av minoriteter i ulike samfunnsarenaer og stiller med det krav til at barnehagen og at barnehagens personale skal arbeide med og for et kulturelt mangfold.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Jeg har i lengre tid vært interessert i den historiske siden ved religion og kulturelle forskjeller, og etter utenlandsopphold i Botswana har interessen for forskjeller og likheter blant kulturer blitt forsterket. Gjennom fordypningen «arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv» tok jeg deler av utdanningen min i et annet land. Høsten 2017 reiste jeg til Botswana hvor jeg

hadde praksisperiode ved en førskole for barn mellom 2 og 6 år gamle. Her ble jeg møtt med en ulik kultur og ett ulikt utdanningstilbud enn hva jeg er kjent med fra Norge. Som en del av utvekslingen gjorde jeg mitt eget feltstudie hvor jeg ønsket å finne ut mer om kristendommens forankring i den botswanske kulturen. I arbeidet med og etter feltstudien har jeg fått en dypere forståelse for kulturelle forskjeller og blitt interessert i hva disse forskjellene bygger på. Jeg har fått førstehånderfaringer om hvordan det er å være ny i en kultur hvor man ikke kan språket og denne kunnskapen ser jeg som svært nyttig å ha med seg inn i arbeid med barn i barnehager i Norge. På bakgrunn av dette har jeg valgt å skrive om temaet kulturelt mangfold i bacheloroppgaven, hvor jeg ønsker å få en dypere forståelse for hvordan barnehager i Norge arbeider med nettopp kulturelt mangfold.

1.2 Førforståelse

Dalland sier at vi alltid har våre fordommer eller vår førforståelse med inn i en undersøkelse, det vil si at forskeren på forhånd har tanker og meninger om fenomenet som skal undersøkes (Dalland, 2012, s. 117). Kultur og religion er noe som er personlig for hver enkelt person, derfor så jeg for meg at samtaler rundt teamet kunne bli utfordrende å ha i barnehager da ofte vi mennesker holder oss til det som er trygt og kjent. Jeg så for meg at det var store forskjeller på hvordan barnehagene arbeidet med kulturelt mangfold, med bakgrunn i holdninger blant personalgruppe, erfaring med kulturelt mangfold, samt geografiske lokasjoner. Jeg har funnet det utfordrende å bruke begrep om temaet, noe jeg opplever at andre rundt meg også finner utfordrende da man ofte er redd for å støte andre.

1.3 Valg av problemstilling

En problemstilling er et spørsmål som skal besvares ved å ta i bruk vitenskapelige metoder (Larsen, 2010, s. 18). Med temaet kulturelt mangfold har jeg valgt å fokusere på tilhørighet og forskjellighet i barnegruppen, dette fordi jeg ser temaet som veldig sentralt i dagens samfunn. Med en stadig større globaliseringsprosess hvor ulike kulturer, religioner og livssyn møtes på tvers av landegrenser må også relasjonen mellom mennesker arbeides med og ved å synliggjøre forskjellighet og skape tilhørighet vil også fremmedfrykt, diskriminering og mobbing motvirkes. Jeg ønsker derfor å finne ut av hvordan barnehager arbeider med nettopp dette og har kommet frem til problemstillingen:

«Hvordan legger barnehagens personale til rette for et kulturelt mangfold med fokus på tilhørighet og forskjellighet i barnegruppen?»

1.4 Oppgavens oppbygning og avgrensning

Jeg har delt bacheloroppgaven opp i 6 kapitler. Til nå har vi vært gjennom kapittel 1 som tar for seg innledning, valg av tema og problemstilling. I kapittel 2 vil jeg redegjøre for ulike forskningsmetoder og hvilke valg jeg har foretatt meg gjennom arbeidet med bacheloroppgaven, jeg vil blant annet se på valg av metode, forskningsetikk og metodekritikk. Jeg har bevisst valgt å skrive metodekapitlet før teorikapitlet, da jeg mener dette gir en naturlig oppbygging av bacheloroppgaven og gir en bedre flyt rundt tematikken. Jeg vil deretter i kapittel 3 presentere teori som jeg mener er relevant for å svare på problemstilling. Denne teorien vil jeg siden benytte for å støtte opp funn og drøfting som jeg presenterer i kapittel 4. Til slutt i denne bacheloroppgaven vil jeg gi en oppsummering av sentrale funn og drøfting i kapittel 5 som jeg mener besvarer problemstillingen, samt at jeg vil gi en kort avslutning av forskningsarbeidet i kapittel 6 med reflekterende spørsmål jeg håper leseren tar med seg til ettertanke.

2. METODE

I et forskningsarbeid anvender vi metode for å samle inn datamateriale, eller informasjon, for å få svar på de spørsmål vi har eller for å få ny kunnskap innenfor et gitt felt (Larsen, 2010, s. 17). Når man driver forskningsarbeid gjør man en rekke valg underveis i prosessen, og jeg vil i dette kapitlet redegjøre for mine valg av forskningsmetoder og innsamlingsstrategier. Jeg vil også belyse behandling av datamateriale, samt forskningsetikk og metodekritikk.

2.1 Valg av metode

Når man ønsker å forske på et fenomen eller tilegne seg ny kunnskap om noe er det hovedsakelig to forskningsmetoder som blir benyttet - kvantitativ forskningsmetode og kvalitativ forskningsmetode. Kvantitativ forskningsmetode gir oss svar som er målbare i form av tall og enheter, mens den kvalitative forskningsmetoden handler om å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2012, s. 112). Enkelt kan vi si at disse to metodene skiller seg fra hverandre ved at kvantitativ forskningsmetode går i bredden hvor man får informasjon fra flere informanter ved for eksempel spørreundersøkelse med

allerede gitte svaralternativer, mens kvalitativ forskningsmetode går i dybden med færre informanter men hvor man får en dypere forståelse gjennom å benytte seg av for eksempel intervju eller observasjoner. Ut ifra min problemstilling som tilsier at jeg ønsker svar på hvordan barnehagens personale legger til rette for et kulturelt mangfold med fokus på tilhørighet og forskjellighet er det naturlig å bruke kvalitativ forskningsmetode, noe jeg da har valgt å benytte meg av. Jeg har ønsket å fange opp personalets meninger og opplevelser, hvor jeg kan få en forståelse av barnehagepersonalets perspektiv (Postholm, 2010, s. 17). For å komme tett på barnehagens arbeid med kulturelt mangfold har jeg valgt å bruke intervju som innsamlingsstrategi.

2.2 Intervju som metode

Målet med et intervju er å innhente kvalitativ kunnskap som blir uttrykt med verbalt språk. Det vil si at den som intervjuer må aktiv lytte til det som blir sagt, slik at informanten får nødvendig oppfølging for å utdype svarene sine (Dalland, 2010, s. 135).

Ved å benytte seg av intervju har man mulighet til å stille utfyllende og utdypende spørsmål underveis om temaer eller hendelser blir tatt opp (Larsen, 2010, s. 26), og igjen kan man få en dypere forståelse for hvordan barnehagen arbeider med et gitt tema. Målet med intervju er ikke å få kunnskap om hva informanten selv tenker eller føler om ulike hendelser som blir beskrevet under intervjuet, men å få gode og spesifikke beskrivelser av hendelser og situasjoner informanten selv har vært en del av (Dalland, 2010, s. 137). Jeg har valgt å intervju to ulike barnehager for å få et større datainnsamlingsmateriale slik at jeg kan drøfte ulike sider ved arbeidet, men da det ene intervjuet ga meg lite informasjon om temaet valgte jeg å intervju en ytterligere barnehage for å få relevant informasjon om temaet.

2.3 Valg av informanter

Studenter som gjennomfører en forskningsstudie har ofte vanskeligheter med å komme i kontakt med felten (Dalland, 2012, s. 113). Av den grunn har jeg valgt å ta kontakt med barnehager jeg har vært i tidligere eller barnehager hvor jeg har venner og bekjente som jobber. Jeg var på utkikk etter barnehager som har eller har hatt kjennskap til kulturelt mangfold, noe som da ble en forutsetning for deltakelsen. Jeg sendte ut mail med informasjonsskriv til ulike barnehager hvor jeg opplyste om bacheloroppgavens tema og problemstilling og hva jeg kunne tenkte meg å høre mer om fra deres barnehagehverdag. To av barnehagene responderte og var interessert i å delta i studien. Etter å ha kommet i kontakt

med informantbarnehager bestemte jeg meg for å intervju pedagogiske ledere, da pedagogisk leder blant annet har ansvar for planlegging av barnehagens pedagogiske arbeid noe jeg mener kan være nyttig å få informasjon om i forhold til ordlyden i problemstillingen.

2.4 Forberedelse og innsamling av datamateriale

Før jeg gjennomførte intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide (se vedlegg 1) hvor jeg formulerte spørsmål som handler om kultur- og identitetsforståelse, kulturelt mangfold, foreldresamarbeid og praktisk arbeid i barnehagen. Dette er spørsmål jeg mener kan gi meg svar på problemstillingen min. Jeg sendte så intervjuguiden, sammen med samtykkeskjema (se vedlegg 2) på mail til informantbarnehagene etter deres eget ønske. Dette er noe jeg valgte å gjøre da begrepsbruk og tematikken rundt kultur, religion og mangfold ofte kan være vanskelig å snakke om spontant. Jeg forberedte meg til intervju ved å låne båndopptaker på biblioteket slik at intervjuet kunne tas opp uten fare for å avsløre informantenes identitet. Intervjuene gjennomførte jeg ved den aktuelle barnehagen, hvor jeg vil si jeg hadde et delvis strukturert intervju da jeg valgte å ikke følge intervjuguiden til punkt og prikke. Jeg valgte å følge opp det informanten hadde å fortelle noe om og brukte intervjuguiden hovedsakelig som en retningslinje for å komme gjennom de temaer jeg var ute etter å få informasjon om. Etter å ha gjennomført de to intervjuene med informantbarnehagene bestemte jeg meg for å intervju en ytterligere barnehage da det ene intervjuet ga meg lite informasjon om temaet for bacheloroppgaven. Barnehagen jeg kontaktet er en barnehage jeg tidligere har hatt praksisperiode ved, og de var interesserte i å delta i studien. Vi avtalte at jeg skulle intervju barnehagens styrer da pedagogisk leder ikke hadde mulighet til å gjennomføre et intervju. Jeg benyttet meg av samme intervjuguide (se vedlegg 1) og samtykkeskjema (se vedlegg 2) som jeg sendte til informantbarnehagen via mail.

2.5 Behandling av datamateriale

Etter intervjuene var gjennomført satt jeg meg ned kort tid etter å transkriberte innholdet. Her skrev jeg ordrett ned hva informantene fortalte i intervjuet slik at lydopptaket kunne slettes og jeg fortsatt hadde all informasjonen tilgjengelig. Datamaterialet fra intervjuene har jeg valgt å kode etter temaer hvor jeg har delt innholdet opp i kategorier som ”kulturelt mangfold”, ”barnehagens arbeid”, ”barnehagens satsingsområder” og ”barnehagens holdninger og kompetanse”. Etter å ha kodet funnene mine fant jeg ut at min opprinnelige problemstilling «hvordan arbeider barnehagens personale med å ivareta barns kultur?» ikke

stod i samsvar med de funnene jeg hadde fått. Jeg valgte derfor å endre tema fra «kultur» til «kulturelt mangfold» og kom deretter frem til min nåværende problemstilling. Etter endring av tema og problemstilling selekterte jeg ut funn som var relevant, og la vekk funn som var både spennende og interessante men ikke hadde en like stor betydning for å svare på problemstillingen i denne bacheloroppgaven. Jeg har hovedsakelig kodet intervjuene hver for seg, slik at jeg har fått en forståelse for hva den enkelte barnehage mener og gjør. Men jeg har også valgt å se intervjuene i lys av hverandre, hvor jeg blant annet har sett etter likheter og forskjeller på hvordan barnehagen arbeider. Informantene velger jeg å kalle «informant 1» og «informant 2» i løpende tekst under funn og drøfting i kapittel 4, dette for å gjøre det enklest mulig for leser å følge med på hva informantene har fortalt under intervjuene.

2.6 Forskningsetikk

Etikk handler om prinsipper, regler og retningslinjer for å vurdere om handlinger er riktig eller gale (Johannesen m.fl, 2006, s. 91). I denne sammenhengen handler forskningsetikk om hvordan man forholder seg til informanter og hvordan man behandler datamaterialet man har innhentet. Når man innhenter informasjon i forbindelse med forskningen utarbeidet jeg et samtykkeskjema med informasjon om bacheloroppgavens tema og problemstilling, samt at jeg informerte om hva informantenes deltakelse ville bety. I et samtykkeskjema er det også sentralt å fortelle om informantenes rettigheter (Thagaard, 2015, s. 25), ved for eksempel frivillig deltakelse, anonymitet og informantens lov å trekke seg når som helst.

2.7 Metodekritikk

Det er viktig at forskningen vurderes med tanke på troverdighet, og her er reliabilitet og validitet to viktige begreper (Thagaard, 2013, s. 202). Ved forskning er det sentralt å stille seg kritisk til metoden man har benyttet. I denne sammenheng vil jeg klargjøre for forskningen og datamaterialets relabilitet og validitet, ved at jeg gjennomtenker de metoder og valg jeg har benyttet meg av.

Relabilitet handler om troverdigheten til datamaterialet man har samlet inn (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Med andre ord kan vi si at relabilitet handler om forskerens påliteligheten, og handler om hvorvidt en annen forsker ville ha fått de samme resultater ved å anvende samme metode (Thagaard, 2013, s. 202). Ved å benytte kvalitativ forskningsmetode, som jeg har gjort, kan det være vanskelig å sikre forskningens relabilitet.

Gjennom intervju som innsamlingsstrategi kan informanten påvirkes av situasjonen eller forskeren og av den grunn gi ulike svar, tolkninger eller refleksjoner (Larsen, 2010, s. 81). Informantens og forskerens førforståelse og holdninger om temaet kan påvirke hverandre, noe som vil være vanskelig å rekonstruere. I tillegg har jeg kjennskap til alle informantene noe som igjen kan påvirke reliabiliteten da intervjuet naturlig blir en samtale rundt temaene. Likevel har jeg forsøkt å belyse forskningens reliabilitet ved å redegjøre for forberedelse og gjennomføring av intervjuene tidligere i dette kapitlet.

Validitet handler om gyldigheten og kvaliteten av dataene (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Enkelt forklart handler validitet om datamaterialets relevans mot problemstillingen. I kvalitative forskninger har man et godt grunnlag for å sikre god relevans, da man spesielt gjennom intervju har mulighet til å stille utdypende spørsmål for å få svar som er relevante for temaet eller problemstillingen man ønsker å finne ut mer om. Bruker man intervju som innsamlingsstrategi har forskeren mulighet til å stille flere spørsmål ut over intervjuguiden etter relevans og kunnskap som informanten har om ulike temaer, samt at informanten og forskeren kan be om oppklaring dersom noe er uklart slik at man unngår misforståelser (Larsen, 2010, s. 26). Under intervjuene erfarte jeg betydningen av å få avklare og stille utdypende spørsmål. Noen spørsmål ga ikke utdypende og konkrete svar på hvordan barnehagen arbeider, og i disse situasjonene hadde jeg da mulighet til å stille informanten oppfølgingsspørsmål for å få en dypere forståelse og be om blant annet eksempler fra barnehagens arbeid.

Gjennom denne forskningen er det viktig å merke seg at funnene som er samlet inn ikke kan generaliseres, da forskningen tar utgangspunkt i to ulike barnehager og ikke generelt om barnehager i Norge.

3. TEORI

I dette kapitlet vil jeg presentere teori jeg mener er relevant for å besvare problemstillingen min. Jeg har valgt ut teori som støtter opp funnene jeg har gjort meg i intervjuene, og har med det valgt spesielt teori som går på kultur, kulturelt mangfold, tilhørighet og fellesskap samt flerkulturell pedagogikk.

3.1 Kultur og identitet

Ofte bruker man ordet kultur i forbindelse med kunstneriske uttrykksformer som litteratur og kunst, men det er ikke denne bruken av ordet jeg er opptatt av i denne sammenhengen. Ordet kultur er et sammensatt og vanskelig begrep (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 34). For å forstå kulturbegrepet må man først og fremst forstå at ordet kultur brukes til å beskrive mange forskjellige fenomener, og derav betyr forskjellige ting (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 34). I denne sammenhengen bruker jeg ordet kultur om verdier, vaner, skikker og kunnskaper som har blitt overført fra generasjon til generasjon. Kultur er noe som er menneskeskapt. De verdiene, vanene, skikkene og kunnskapene vi vokser opp med sitter dypt i oss. Jeg velger å støtte meg til Eriksen & Sajjads definisjon av kulturbegrepet:

”Kultur, eller sivilisasjon, er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 35)”

Sosiale arenaer, som for eksempel barnehager, har sin egen kultur i betydning uskrevne regler for hvordan man skal oppføre seg, hva som passer seg å si, måter en kommuniserer på eller hvordan en bør gå kledd (Sand, 2016, s. 53). Det er nødvendig å merke seg at mennesker lever parallelt i ulike kulturer i en og samme tid. Barns kultur kan blant annet være kulturen de lever i hjemme med deres foresatte og på samme tid lever de i en barnehagekultur som kan ha andre verdier, vaner eller skikker.

Noen forskere mener at kultur er råmateriale for dannelse av identitet, derfor har mange barns om vokser opp med flere kulturer en identitet som er forankret i minst to kulturer. Dette kan kalles en bindestreks-kultur. Barn som vokser opp med to ulike virkeligheter, eller to sider ved sin identitet, utvikler en kompetanse som mange andre ikke har. Barn i denne situasjonen utvikler ulike måter å omgås mennesker på, og får en større forståelse av forskjellighetene som ligger i grunn (Brenna, 2008, s. 138). Identitet handler om hvordan individer eller grupper ser på seg selv, og kan ta utgangspunkt i et land, en religion, en etnisk gruppe eller lignende (Brenna, 2008, s. 137). I følge Brenna (2008) har alle mennesker en sammensatt identitet, og mener at kulturtilhørighet er spesielt viktig fordi det er med på å gi oss en identitet. I barnehagen kan barn definere seg selv som kun norske, selv om de har et utenlandsk navn eller har foreldre som er født i et annet land, det viktige her er at barna selv

får definere seg selv og sin virkelighet og at barnehagepersonalet ikke gjør det for dem (Brenna, 2008, s. 137). Hvilken del av identiteten man tilhører kan variere fra situasjon til situasjon, og ulike faser i livet (Brenna, 2008, s. 138) og det er her viktig at barna får støtte fra barnehagens personale til å utvikle sin egen identitet og sin egen kultur.

Lidén (2002) trekker frem at situasjonen i barnehagen i dag er endret de siste tiårene. Barnehagepersonalet må i dag finne praktiske løsninger på hvordan de kan håndtere det ar barna kommer fra familier med måter å gjøre ting på som er ulikt fra den norske kulturen. Barnehagens personal må tenke igjennom hvilke normer og verdier som er viktig og riktige i møte med andre kulturer, og formidle dette til alle involverte i barnehagens virksomhet (Lidén, 2002, s. 114). Dette handler om, i følge Lidén, både hverdagslige situasjoner, praktiske forhold og ”større” spørsmål som verdier, holdninger og tro. Hva kan barnehagen forvente, og hva kan foreldrene forvente? (Lidén, 2002, s. 115).

3.2 Kulturelt mangfold

Mangfold handler om forskjellighet, ulikhet, heterogenitet, foranderlighet og noe som er vekslende og uensartet (Gjervan et al, 2010, s. 27). Man vil derav møte et mangfold på arenaer hvor språklige, kulturelle eller religiøse ulikheter møtes, som blant annet i barnehagen. Sand (2016) sier at eksempler på et mangfold, i et flerkulturelt samfunn, kan være ulik religionsutøvelse og ulike skikker. Det er viktig å merke seg at ved snakk om mangfold menes hele mangfoldet. I barnehagen bør hele det kulturelle mangfoldet synliggjøres, både minoriteten og majoriteten. Hun mener at selv om det er en majoritetskultur i barnegruppen er det uansett forskjeller, som blant annet i familiene eller livene deres (Sand, 2016, s. 194).

3.3 Flerkulturell barnehage eller barnehage med minoriteter?

Det er ulike kjennetegn på flerkulturalitet og hva som gjør mennesker flerkulturelle. Noen mener at det å være flerspråklig er det som gjør deg flerkulturell, mens andre mener at det å ha en minoritetsbakgrunn avgjør om man er flerkulturell eller ikke (Gjervan, et al, 2010, s. 26). I arbeid med flerkulturalitet eller kulturelt mangfold mener Gjervan (2006) at man bør stille seg spørsmålet om man er en flerkulturell barnehage eller en barnehage med minoriteter. Utgangspunktet for å omtale barnehagen som en flerkulturell barnehage er ofte at barnehagen har en stor andel barn med minoritetsbakgrunn. Det betyr nødvendigvis ikke at

barnehagen tar utgangspunkt i hvorvidt den pedagogiske praksisen og teorien er flerkulturell men at barnehagen er sammensatt av ulike språklige, kulturelle eller religiøse tilknytninger som danner en flerkulturell barnehage. Gjervan mener at barns språklige og kulturelle bakgrunn må ha en betydning for barnehagens pedagogiske innhold, arbeidsmåter og organisering, noe som betyr at den enkelte barnehage skal ta hensyn til alle barns forutsetninger og bakgrunn, og at i arbeid med flerkulturalitet bør den enkelte barnehage bygge sin virksomhet opp mot en flerkulturelt teori og praksis (Gjervan, 2006, s. 7). Sand (2016) sier at når et miljø eller samfunn har et rikt mangfold, har man muligheter for å utforske forskjeller og likheter, som igjen gir en god ramme for en flerkulturell pedagogikk (Sand, 2016, s. 188). Med dette menes at om barnehagen har barn med minoritetsbakgrunn har man et naturlig utgangspunkt for å utvikle en flerkulturell pedagogikk fordi man allerede har likhetene og ulikhetene i det daglige arbeidet. Sand (2016) mener det er viktig at barnehagen signaliserer at det flerkulturelle mangfoldet har en sentralt betydning i barnehagens virksomhet, hvor det flerkulturelle synliggjøres i det fysiske miljøet gjennom blant annet flagg, bøker, sanger og musikk fra ulike land (Sand, 2016, s. 189). Når man arbeider med synliggjøring av en kultur bør man ha fokus på hva alle mennesker har til felles som blant annet at alle spiser og sover, men at dette kan gjøres på ulike måter (Sand, 2016, s. 18). Dette er noe som går under en ikke-diskriminerende pedagogikk. En ikke-diskriminerende pedagogikk tar utgangspunkt i at man arbeider for å motvirke barns forenklede og diskriminerende fortellinger om andre. Det å bevisstgjøre barn på ulikheter, stereotypier og fordommer, og gi en ekte presentasjon av en kultur er viktig. Ved å støtte alle barn, både majoriteten og minoriteten, gjennom en ikke-diskriminerende pedagogikk bidrar barnehagen til at barnas utvikler stolthet og selvtillit. Barn skal lære at alle har like muligheter og at mangfold og ulikhet både er normalt og bra (Sand, 2016, s. 182). Om barnehagen har en flerkulturelt pedagogikk, eller for eksempel en ikke-diskriminerende pedagogikk, avhenger av om barnehagens personale har en flerkulturell forståelse. Dette betyr at barnehagens personale har kunnskap eller kompetanse om et samfunn som er preget av kulturelt mangfold (Båtnes & Edgen, 2012, s. 19).

3.4 Kulturmøter i barnehagen

Kulturmøter vil naturligvis oppstå i et flerkulturelt samfunn, og i barnehager med et kulturelt mangfold er det naturlig at disse møtene oppstår også her. Kibsgaard (2011) sier det kan være krevende, både for personalet og barnegruppen, å være i disse kulturmøtene da man får

kontakt med en annen måte å se virkeligheten på. Hvilke holdninger og verdier man møter andre kulturer med er avgjørende for relasjonene. Mange mener og ser på sin egen kultur som den eneste rette, og av den grunn anses kulturer som er annerledes som mindreverdige (Kibsgaard, 2011, s. 142). I en etnosentrisk betraktningssmåte er det nettopp dette som skjer, man lar sin egen kultur bli målestokken for hvor verdifulle andre kulturer er, og er raske med å bedømme om noe er riktig eller galt. På den andre siden kan man ha en kulturrelativistisk betraktningssmåte som tilsier at man ønsker å utforske og forstå forskjellighetene, ved blant annet fremmede skikker og levemåter. Man gjennomtenker og søker etter svar for hvorfor noen gjør ting annerledes enn en selv, og man vurderer deretter hva som er rett og galt (Kibsgaard, s. 142). Lidén (2002) påpeker at vårt verdensbilde formes gjennom det daglige samspill med andre mennesker. Hun understreker at i møter mellom mennesker med få ulike kulturelle tilknytninger vil man i liten grad bli introdusert med andre måter å tenke, handle og se ting på. I en barnehage derimot med flere ulike kulturelle tilknytninger blant barnegruppen har man mulighet til å forme sitt verdensbilde etter hva man er nysgjerrig på og interesserer seg for. Der man igjen kan forstå hvordan ting henger sammen (Lidén, 2002, s. 114). Rammeplan (2017) sier at barnehagen skal bidra til at barn utvikler trygghet og stolthet over egen tilhørighet og respekt for andre kulturelle verdier og ytringer (RP, 2017, s. 34). Barnehagen skal ut i fra rammeplanens styringsdokument hjelpe barn bli stolt av sin egen bakgrunn og tilhørighet, samtidig som de skal ha respekt for andres kultur og bakgrunn. For å få til dette må barn få oppleve ulike kulturer, og hva det betyr at andre har en annen bakgrunn. Størksen (2017) legger vekt på at barnehagens personale har en sentralt rolle i arbeid med sosial kompetanse hos barn, hun mener det er viktig både for lek, tilpasning, helse og forebygging av diskriminering og mobbing (2017, s. 80).

Kibsgaard (2011) sier at barnehagen er en arena for fellesskapsopplevelser. Barna skal få mulighet til å kjenne seg synlige blant andre og ta hensyn til hverandre gjennom vennskap og felles opplevelser. Barna skal gjennom solidaritet skape en felles forståelse slik at alle føler seg inkludert og tilhørende gruppen. Ved at barna får tilegne seg felles referanser og erfaringer i og utenfor barnehagen får barna kjenne seg igjen i og ta del i andre liv – og dette er momenter Kibsgaard mener bidrar til samhold mellom mennesker (Kibsgaard, 2011, s. 142).

3.5 Høytidsmarkering

Den vanligste måten å synliggjøre kulturelle forskjeller i barnehagen er å markere høytider knyttet til ulike kulturer, religioner eller livssyn. Sand (2016) påpeker at en overdreven markering av høytider og merkedager har blitt standard i barnehagene, og at dette går på bekostning av andre aktiviteter og temaer som kan gi barn en bedre kunnskap om kulturforskjeller (Sand, 2016, s. 201). Ved markering i barnehagen løfter man frem minoritetens kulturelle særtrekk knyttet til deres etniske eller nasjonale bakgrunn. Hun mener det kan være uheldig å fremheve det særegne på denne måten, da man ofte synliggjør forskjellighetene istedenfor å normalisere dem. Dette kan resultere i at man deler ut merkelapper, hvor minoritetenes kultur er eksotiske, mens majoritetskulturen er det normale (Sand, 2016, s. 182-183). Om barnehagen ikke er bevisst på det flerkulturelle i sin pedagogiske forankring kan man i arbeid med mangfold ha en turist-tilnærming, da man ofte forbinder overdreven markering i barnehagen med nettopp en turist-tilnærming. Dette vil si at man blant annet vektlegger det eksotiske ved de ulike kulturene, hvor man gir en overfladisk versjon istedenfor å synliggjøre det virkelige livet (Sand, 2016, s. 182). Ved høytidsmarkering kan man si at man bare er innom de stereotypiske sidene ved kulturene, og man gir et bilde av at kulturen omhandler maten de spiser, klærne de går med eller språket som snakkes. Etter markeringen går man da ofte tilbake til barnehagehverdagen som kun tar utgangspunkt i majoritetskulturen (Sand, 2016, s. 182). Sand (2016) mener at høytider og merkedager bør tilligge det enkelte barnet og dets familie, men at barnehagen sammen med barnets foresatte kan velge å markere høytiden eller merkedagen dersom det er en del av families kulturelle praksis. På den andre siden presiserer hun at markering av merkedager er positivt ettersom det involverer foreldre aktivt og gir barnegruppen en bredere kunnskap om egen og andres kultur. Det å for eksempel introdusere barnegruppen for ulik mat, sang eller tradisjoner er bra da det kan være en måte å vise at man spiser mye av den samme maten eller hører på den samme musikken, men at vi gjør dette på ulike måter som gjør det annerledes (Sand, 2016, s. 201).

3.6 Ressursorientert – og problemorientert tilnærming til mangfold

Selv om barnegruppen i barnehagen er sammensatt og kan kalles flerkulturell er det ikke gitt at barnehagen har en flerkulturell tilnærming til pedagogisk praksis. Vi har her to ulike tilnærminger til pedagogisk praksis: problemorientert – og ressursorientert tilnærming. Ved at barnehagen har en problemorientert tilnærming til mangfoldet tar barnehagens personale lite

hensyn til barn og foreldres ulike språklige og kulturelle bakgrunn. Personalet ser her ikke potensialet hvert enkelt barn sitter inne med, og ser kun problemer og utfordringer med annerledeshet og forskjellighet som det kulturelle mangfoldet utgjør (Gjervan, 2006, s. 8). En problemorientert tilnærming bygger på en monokulturell pedagogisk praksis, hvor språklige og kulturelle bakgrunner utenom den norske blir betraktet som mindre verdifull og ressurskrevende i negativ forstand. På den andre siden har man ressursorientert tilnærming til mangfold. Dersom kulturelt og språklig mangfold er en integrert del av barnehagens pedagogiske innhold kan vi si at barnehagen har en ressursorientert tilnærming.

Annerledesheten og forskjelligheten blir i dette tilfellet anerkjent og verdsatt, og barnehagen tilpasser innholdet ut etter barnas språklige, kulturelle og religiøse bakgrunn (Gjervan, 2006, s. 8). I en slik tilnærming ser man på det kulturelle mangfoldet som en ressurs, hvor man synliggjør mangfoldet som en del av barnehagehverdagen, og ikke noe som kun synliggjøres ved religiøse høytider eller kulturelle merkedager (Gjervan, 2006, s. 9)

Gjervan (2006) understreker at barnehager ikke nødvendigvis bare er ressursorienterte eller problemorienterte, men at disse to kategoriene kan sees i sammenheng og i lys av hverandre (2006, s. 9).

4. FUNN OG DRØFTING

I dette kapitlet vil jeg presentere de funnene jeg har gjort gjennom mitt datamateriale, samt at jeg drøfter funnene opp mot teorien jeg presenterte i teorikapitlet. Jeg velger å slå sammen funn og drøfting slik at funnene fra datamateriale får en mer helhetlig opplevelse av hva forskningen har gitt svar på. Jeg velger å dele dette kapitlet opp i ulike underkategorier, slik at temaene jeg belyser kommer bedre frem. Underkategoriene jeg velger å presentere funn og drøfting i er som følgende; Kulturelt mangfold i barnehagen, barnehagens satsningsområder, synliggjøring av kulturelt mangfold og mangfold; ett problem eller en ressurs?

4.1 Kulturelt mangfold i barnehagen

Informantbarnehagene som har deltatt i denne forskningen er barnehager som har erfaring med flerkulturalitet. Begge informantene forteller at de har kjennskap og erfaring med barn med ulik etnisk bakgrunn hvor foreldre enten har immigrert til Norge eller hvor foreldre er etnisk norske. I informantbarnehage 1 har de per 2018 14 forskjellige etnisiteter på tvers av

kjønn og alder, og informantbarnehage 2 har 7 ulike etnisiteter blant barne- og personalgruppen. Ved et så bredt spekter av etnisiteter er det lett å definere barnehagene som flerkulturelle barnehager. Men hva kjennetegner egentlig en flerkulturell barnehage? Gjervan (2006) påpeker at en bør stille seg spørsmål om man er en flerkulturell barnehage eller en barnehage med minoriteter. Flerkulturelle barnehager defineres ofte utfra om det er barn med minoritetsbakgrunn i barnehagen, og ikke om barnehagen har en pedagogisk teori som tar utgangspunkt i flerkulturalitet. Informant 2 forteller: ”Vi er en flerkulturell barnehage grunnet våre erfaringer og kjennskaper til arbeid med ulike etnisiteter og nasjonaliteter i barnegruppen”. Informanten nevner ikke om de bygger sin virksomhet på en flerkulturell pedagogisk teori og praksis, men legger vekt på at deres erfaringer og kjennskaper til flerkulturalitet gjør dem til en flerkulturell barnehage. Båtnes & Edgen (2012) sier at om barnehagen har en flerkulturelt pedagogikk, eller en ikke-diskriminerende pedagogikk, avhenger av om barnehagens personale har en flerkulturell forståelse. Dette betyr at barnehagens personale har kunnskap eller kompetanse om et samfunn som er preget av kulturelt mangfold. På bakgrunn av dette kan vi anta at informantbarnehagen har en flerkulturell pedagogisk praksis. Sand (2016) sier at når et miljø har muligheter til å utforske forskjeller mellom mennesker gir det en god ramme for en flerkulturell pedagogikk og vi kan anta at dette er noe informantbarnehagen tar utgangspunkt i.

Ofte snakkes det om flerkulturelle barnehager og barnehager med et kulturelt mangfold, men hva er egentlig forskjellen? Innad i en flerkulturell barnehage eller en barnehage med minoriteter vil man møte et bredt spekter av mangfold. Et mangfold kjennetegnes ved forskjellighet og ulikhet (Gjervan, 2010, s. 27), og kan handle om ulike kjønn, nasjonaliteter, etnisiteter og kulturer. Det er her begrepet kulturelt mangfold kommer inn. Kulturelt mangfold handler om forskjellighet og ulikhet mellom ulike kulturer. Gjennom intervjuene har informantene fått definere hva de selv legger i begrepet kultur, da begrepet er sentralt å definere inn i samtaler om kulturelt mangfold. Eriksen & Sajjad (2015) sier at for å forstå kulturbegrepet må man først og fremst forstå at ordet kultur brukes til å beskrive mange forskjellige fenomener, og derav betyr forskjellige ting. Av den grunn er det sentralt å snakke om definisjonen av ordet man benytter seg av. Informant 1 definerer begrepet kultur med tilhørighet og identitet, og mener ordet henger sammen med oppdragelse og foreldres verdier og geografiske røtter. Informant 2 definerer begrepet kultur relativt likt som informant 1 og beskriver kultur som verdier og holdninger som videreføres gjennom generasjoner. Informant 2 legger vekt på at mennesker ikke nødvendig tilhører en bestemt kultur men at vi alle har

ulike kulturelle tilhørigheter som for eksempel hjemme-kultur og barnehage-kultur. Sand (2016) sier at sosiale arenaer, som for eksempel barnehager, har sin egen kultur i betydning uskrevne regler for hvordan man skal oppføre seg, hva som passer å si, måter en kommuniserer på eller hvordan en bør gå kledd. Av den grunn kan vi si at barn lever parallelt med to eller flere kulturer, som for eksempel hjemme-kultur og barnehage-kultur. Gjervan (2010) mener kulturer stadig er i endring og i et samfunn med ulike språklige, kulturelle og religiøse sider vil disse påvirke hverandre og leve side om side. Dette kan vi anta at er en realitet i informantbarnehagene, da barnehagene har forskjellige etnisiteter som utgjør en gruppe med ulike språklige, kulturelle og religiøse tilhørigheter. Barnet tar med seg hovedpunkter fra hjemme-kulturen og barnehage-kulturen inn i sosiale arenaer. Forskere sier at kultur er råmateriale for dannelsen av identitet, og derav har mange barn som vokser opp med flere kulturer en identitet som minst er forankret i to kulturer. Dette kalles en bindestreks-identitet (Brenna, 2008, s. 138). Begrepene kultur og identitet er sammensatte og kan sees i sammenheng med hverandre, i den grad at kulturen vår preger vår identitet, samtidig som identiteten vår påvirker kulturen vår. Barn i informantbarnehagene vokser kanskje derfor opp med en bindestreks-identitet, hvor de har en hjemme-kultur og en barnehage-kultur. De lever i to ulike virkeligheter og utvikler kompetanse som mange andre ikke har. Brenna (2008) sier at hvilken del av identitetene man tilhører kan variere fra situasjon til situasjon og i ulike faser i livet. Vi kan derav anta at minoritetsbarn i informantbarnehagene har to sider ved sin identitet og kultur som de lever parallelt med og som barnehage personale må ta i betraktning i sitt arbeid med kultur og kulturelt mangfold i barnehagen.

4.2 Barnehagens satsningsområder

Under intervjuene fortalte informantene om barnehagenes satsningsområder og om hvordan disse kan ses i sammenheng med kulturelt mangfold og arbeid med kultur i barnehagen.

Informant 1 forteller at ett av deres satsningsområder er sosialkompetanse: ”Vi fokuserer på barns sosiale kompetanse og i dette legger vi vekt på relasjoner mellom mennesker”.

Rammeplanen (2017) sier at sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. Et annet satsningsområde informant 1 trekker frem er selvfølelse: ”Vi fokuserer også på barns selvfølelse, og med dette mener vi vår egen viten om hvem vi er”.

Informantens definisjon av ordet selvfølelse handler mye om det samme Brenna (2008)

legger i ordet identitet. Hun sier at identitet handler om hvordan individer eller grupper seg på seg selv og at barnet skal defineres ut fra hvordan de oppfatter seg selv og sin virkelighet (2008, s. 137).

Hensikten med å få informasjon om hvilke satsningsområder barnehagene jobber med er å finne ut av hvordan satsningsområder har en innvirkning på arbeid med kulturelt mangfold. Informant 1 ble stilt spørsmålet; hvordan kan man se arbeid med sosialkompetanse og selvfølelse i samsvar med arbeid med et kulturelt mangfold? På dette spørsmålet svarer informanten at utvikling av sosial kompetanse og selvfølelse er viktig for et hvert barn, men nevner ikke spesifikt hvordan dette bidrar til et kulturelt mangfold. Kibsgaard (2011) sier at barnehagen er en arena for fellesskapsopplevelser, og at barna her skal få muligheter til å kjenne at de er synlige blant andre og ta hensyn til hverandre gjennom vennskap og felles opplevelser. Ved at barnehagen fokuserer på barns sosiale kompetanse kan relasjonene mellom barna styrkes på tvers av ulike etnisiteter. Ved at barnehagen arbeider for at barna skal skape gode relasjoner vil samhold i barnegruppen forsterkes som igjen bidrar til at hver enkelt barn har mulighet til å synliggjøres blant mangfoldet. Størksen (2017) legger vekt på at barnehagens personale har en sentralt rolle i arbeid med sosial kompetanse hos barn, hun mener det er viktig både for lek, tilpasning, helse og forebygging av diskriminering og mobbing. Vi kan derved i lys av teorien si at arbeid med sosial kompetanse har betydning for arbeid med kulturelt mangfold i barnehagen, da kulturelt mangfold handler mye om relasjoner mellom mennesker med ulike kulturelle tilknytninger, og ikke minst hvordan vi forholder oss til ulikheter og likheter. Med 14 ulike etnisiteter og med fokus på sosialkompetanse kan vi trekke paralleller til at barnehagen arbeider jevnlig med tilhørighet og forskjellighet i barnehagen uten å bevisst synliggjøre det, men som en del av barnehagens daglige arbeid. I samspill med utvikling av selvfølelse, som vi har definert som en del av barns identitetsutvikling, kan vi tenke oss at barna får utvikle seg selv, bli kjent med seg selv og hva som er viktig i deres virkelighet. Ved å arbeide med sosial kompetanse og selvfølelse kan vi si at barna får utvikle seg selv ut i fra deres virkelighet samt at relasjonene mellom barna i barnehagen bygger på forståelse og respekt ovenfor hverandre, noe som er essensielt i arbeid med tilhørighet og forskjellighet.

4.3 Synliggjøring av kulturelt mangfold

Begge informantene trekker frem at de har lagt mer fokus på arbeid med mangfold etter Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2017) kom ut. Informant 1 sier: ”Vi har

valgt å fokusere mer på mangfold etter den nye rammeplanen kom ut, hvor rammeplanen 2017 belyser dette sterkere enn tidligere”. Rammeplan (2017) har tydeliggjort mangfold i barnehagens verdigrunnlag og sier blant annet at barnehagen skal møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet. Barnehagen skal fremme demokrati, mangfold og gjensidig respekt. Informant 2 trekker også frem den nye rammeplanens fokus på mangfold: ”Mangfold blir trukket frem i den nye rammeplanen bedre enn den tidligere har gjort, vi ønsker derfor å arbeide tettere med mangfoldet i barnegruppen og ser at dette har vært nødvendig”. Rammeplan er et styringsdokument som gir retningslinjer for personalets oppgaver og ansvar i barnehagen og viser til hvilke fagområder barnehagen skal jobbe ut ifra. Barnehagen skal i følge Rammeplanen (2017) bygge sin virkelighet på prinsippet om likestilling og ikke-diskriminering og bidra til at barna møter og skaper et likestilt samfunn. Informant 1 sier at personale i barnehagen ikke fokuserer på barnas ulike kulturelle tilhørigheter, men ser på barna som individer med ulike forutsetninger og bakgrunn. Gjennom en ikke-diskriminerende pedagogikk arbeider barnehagens personale med å motvirke diskriminerende forestillinger om andre (Sand, 2016, s. 182). Ved at informantbarnehagen velger å fokusere på det enkelte barnets forutsetning istedenfor barnets kulturelle tilhørighet kan dette bidra til at barnet får støtte til å utvikle stolthet og selvtillit over seg selv. Sand (2016) påpeker at det er to ulike sider å se dette i sammenheng med. Dersom man velger å fokusere på kulturen, noe som ofte ender med stereotypier av en kultur, vektlegger man det eksotiske og kan gi en overfladisk oppfatning av hva en kultur handler om. På den andre siden mener Sand (2016) at man bør synliggjøre kulturer gjennom å fokusere på hva alle mennesker har til felles, som blant annet at alle spiser og sover men at dette kan gjøres på ulike måter. Ved å fokusere på likhetene kulturene har til felles er det også enklere å snakke om forskjellene dem i mellom. På bakgrunn av rammeplanens nye fokus på mangfold forteller begge informantene at de nå fokuserer mer på arbeidet med mangfold og ønsker at arbeidet deres skal bli en naturlig del av barnehagens arbeid, da de tidligere har jobbet med det av og til - spesielt ved høytidsmarkeringer. Sand (2016) sier at merkedager og høytider ofte brukes for å vise kulturell forskjellighet i barnehagen, men mener at høytidsmarkering viser lite av det daglige livet og forenkler kulturuttrykket ved å vise til for eksempel ulik mat, dans og klær, og ikke den sammensatte helheten kulturen består av. Det at informantene legger vekt på at de ønsker å synliggjøre kultur og arbeide med det på en naturlig måte viser at barnehagen har forståelse for at markeringen ikke gir et helhetlig inntrykk av de ulike kulturene. Likevel mener Sand

(2016) at høytidsmarkering i barnehagen bidrar til et fellesskap i barnegruppen hvor man tar del i hverandres kulturer, samtidig som barna får en bredere kunnskap om både sin egen, men også andres kultur. På spørsmål om hvilke høytider barnehagen markerer svarer informant 1: ”Vi markerer Nowruz, altså persisk nyttår, og samefolkets dag”. Under intervjuet med informant 1 snakket vi om en tidligere observasjon av markering av høytiden Nowruz som illustrerer hvordan høytidsmarkering bidrar til fellesskap og bredere kunnskap:

«Barnehagen feirer persisk nyttår, Nowruz, i barnehagen. Faren til en iransk gutt har valgt å tilberede tradisjonell iransk mat som barna i barnehagen får smake, samt at barnehagens personale legger til rette for markering i samlingsstund. Det er to barn i barnegruppen som har et forhold til Nowruz som aktivt får fortelle om deres feiring hjemme. Etter tradisjonelle aktiviteter får resten av barnegruppen fortelle hvilke høytider de liker best og reflektere over hvorfor man liker det ene eller det andre.»

Dette er en praksisfortelling fra informantbarnehage 1 som ikke inngår i datamaterialet av forskningen men er innhentet gjennom en tidligere praksisperiode. Praksisfortellingen illustrer hvordan informantbarnehage 1 arbeider med høytidsmarkering. I intervjuet med informant 1 forteller informanten: ”Ved markering av persisk nyttår har en av foreldrene hatt ønske om å bidra med markeringen. Han har tilberedt mat som er tradisjonelt i Iran og har bidratt med å gi personalet kunnskap om høytiden”. Sand (2016) påpeker at markeringer av høytider i barnehagen er positivt ettersom det involverer foreldre mer aktivt, og gir barn en bredere kunnskap om egen og andre kultur. Gjennom at barnehagens personale legger til rette for at barn som ikke har en direkte tilknytning til høytiden Nowruz får delta i samtaler om egne tradisjoner bidrar dette til at barnegruppen får en forståelse av at vi alle har dager som betyr noe spesielt for oss, men at vi kan gjøre det på forskjellige måter. Dette handler igjen om en ikke-diskriminerende pedagogikk, som Sand (2016) trekker frem ved å fokusere på likheter ved kulturene men at ting kan gjøre på ulike måter. Istedenfor å kun markere høytiden velger personalet å fokusere på de iranske barnas tilhørighet men også forskjellighetene som preger mangfoldet i barnegruppen.

4.4 Mangfold; et problem eller en ressurs?

Det å forholde seg til språklig, kulturelt og religiøst mangfold i barnehagen kan sees på som en ressurs og en positiv utfordring, men kan også møtes som et problem og en uønsket situasjon. Vi snakker her om problemorientert- og ressursorientert tilnærming til mangfold

(Gjervan, 2006). En problemorientert tilnærming til mangfold kan bety at barnehagen tar lite hensyn til barn og foreldres ulike språklige og kulturelle bakgrunn, hvor alt annet enn den norske bakgrunnen blir betraktet som mindre verdifull (Gjervan, 2006). En ressursorientert tilnærming til mangfold kan bety at kulturelt og språklig mangfold er integrert i det daglige pedagogiske arbeidet i barnehagen, hvor mangfoldet verdsettes, anerkjennes og blir sett på som en ressurs (Gjervan, Andersen & Bleka, 2006).

Informant 1 forteller at de fleste foreldrene ikke ønsker at barnehagen skal ha fokus på deres kultur og ulikhetene rundt kulturene. Foreldrene ønsker at barna skal integreres i det norske samfunnet og derav bli kjent med den norske kulturen. Gjervan, Andersen & Bleka (2006) sier at barnehagens personale må respektere foreldrenes ønsker men at de samtidig bør reflektere over hvorfor foreldrene har ønsker som dette. Gir her barnehagen et inntrykk av at den norske kulturen er det normale? Om barnehagen har en problemorientert tilnærming til mangfold kan foreldrene ikke ønske at deres barn skal skille seg ut eller være annerledes enn normalen. Sand (2016) sier at det kan være uheldig å fremheve det særegne ved kulturer da barn kan oppleves som forskjellige. Minoritetskulturer kan bli ”merket” og gitt eksotiske trekk, mens majoritetskulturen blir oppfattet som den normale standarden. Har derimot barnehagen en ressursorientert tilnærming til mangfold blir ikke forskjellene og ulikhetene sett på som unormalt, men brukes inn i arbeidet om å skape et fellesskap preget av respekt, forståelse og aksept. I dagens samfunn som er sterkt påvirket av språklige, kulturelle og religiøse forskjeller kan vi stille oss spørsmål om hva som er normalen. Hva er det egentlig som gjør et menneske norsk? I samfunnet rører det seg ulike holdninger og meninger rundt dette spørsmålet, også blant norske politikere på Stortinget som utarbeider blant annet Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Siv Jensen holdt en tale våren 2018 på Frp’s landsmøte, hvor hun sier at innvandrere kanskje er norske på papiret men ikke i hjertet (TV2 nettavis, 02.05.18). Hva betyr det egentlig å være norsk i hjertet? Kan innvandringsforeldre påvirkes av slike holdninger fra Norges folkevalgte og av den grunn føle ekskludering fra det norske samfunnet? Lidén (2002) mener at barnehagens personale må finne løsninger på hvordan man skal møte barn og foreldre som har andre kulturelle tilknytninger. Ved at personalet tar stilling til ulikhetene i hverdagslige situasjoner, praktiske forhold og ”større” spørsmål som verdier, holdninger og tro, kan personalet møte barn og foreldre på en måte som ivaretar både barnehagens virksomhet samt barn og foreldres språklige, kulturelle og religiøse tilknytninger. I følge Gjervan (2010) er det ikke alltid snakk

om at vi må velge det ene eller det andre, som foreldrene kanskje må gjøre i denne sammenhengen, men at man skal ha mulighet til å være begge deler, ha flere identiteter og muligheten til å definere seg selv. Foreldrene velger kanskje her å velge majoritetskulturen, altså den norske kulturen, hvor de da ser bort i fra sin egen kulturelle tilhørighet for å passe inn. Ofte i slike sammenhenger har ikke foreldre en sterk tilknytning til sitt eget kulturelle opphav lenger og ønsker derav at deres barn skal vokse opp som et fullverdig medlem av det norske samfunnet.

Et funn som er svært interessant gjennom denne forskningen er at i samtaler om kultur og kulturelt mangfold med informantene snakkes det kun om minoritetskulturer og deres høytider, skikker og trosformer, men ”glemmer” den norske kulturen. I denne sammenheng menes norsk kultur med høytider og tradisjoner som er vanlige å markere i barnehagen, samt verdier, normer og skikker som er gjengående i norsk kultur. På spørsmål om hvilke høytider barnehagen markerer svarer informant 2: ”Vi markerer høytider og merkedager som er representert i barnegruppen, som blant annet divali og persisk nyttår. Vi markerer også samisk nasjonaldag”. Informanten nevner ikke tradisjonelle norske høytider som jul, påske eller 17.mai som har en gjengående tradisjon å bli markert i barnehagesammenheng. På oppfølgingsspørsmål om disse høytidene markeres svarer informanten: ”Ja, selvfølgelig, det gjør vi også”. Sand (2016) påpeker at det er viktig å vektlegge at alle har en kultur, noe som også gjelder majoriteten. Vi kan da stille oss spørsmålet om hvorfor informantene ikke trekker frem den norske kulturen i samtaler om kulturelt mangfold? I barnehagen oppstår det naturligvis kulturmøter, hvor minoritetskulturene møter majoritetskulturen. Har barnehagen en etnosentrisk måte å tenke på kultur vil majoritetskulturen anses som den overlegne og det eneste rette. Man vil med en slik tankemåte skille kulturene etter hva som er kjent for en selv, hvor man lar sin egen kultur bli målestokken for hvor verdifulle andre kulturer er, hvor man er rask med å bedømme andre kulturer (Kibsgaard, 2011). Handler dette om at den norske kulturen er så implementert i det norske samfunnet og barnehagekulturen at man ikke tenker over det som kultur? Selv sier informantene at kultur omhandler verdier og holdninger som videreføres gjennom generasjoner, noe vi kan trekke konklusjoner med at også skjer i majoritetskulturen. Sand (2016) trekker frem at når det er snakk om flerkulturalitet tenkes det som regel på minoriteten i mangfoldet, og majoriteten inkluderes sjeldent i det som omtales som det flerkulturelle. Hun trekker videre frem at selv i en majoritetskultur er det forskjeller innad i barnegruppen, og derav bør det kulturelle mangfoldet synliggjøres ved både

minoritetskulturen og majoritetskulturen. Her kan man stille seg spørsmålet om barnehagen har en problemorientert - eller en ressursorientert tilnærming til mangfold. Ved å skille mellom minoritet og majoritet, hvor majoriteten skildrer den hverdagslige rutinen i barnehagen mens minoriteten kun synliggjøres ved spesielle anledninger deler man kanskje barnegruppen i kategorier og synliggjør forskjeller og ulikheter mer enn nødvendig. Sand (2016) trekker frem at det kan være uheldig å fremheve det særegne med kulturer ettersom det er å dele ut merkelapper kan skape en opplevelse av forskjellighet, og igjen motvirke det arbeidet man egentlig prøver å synliggjøre.

5. OPPSUMMERING

I dette kapitlet ønsker jeg å gi en oversikt over de mest sentrale funnene som er presentert gjennom det foregående kapitlet, og drøfte disse funnene opp mot hverandre i lys av problemstillingen. Problemstillingen min er som følgende:

«Hvordan legger barnehagens personale til rette for et kulturelt mangfold med fokus på tilhørighet og forskjellighet i barnegruppen?»

Innledningsvis ble vi presentert for Rammeplanens (2017) verdigrunnlag som belyser barnehagen arbeid med mangfold og gjensidig respekt. Informantene i denne forskningen legger vekt på at de har styrket sitt arbeid med kulturelt mangfold etter Rammeplan (2017) kom ut, da fokuset på mangfoldet er tydeligere enn tidligere. Som vi tidligere har sett på er Rammeplanen et styringsdokument som gir barnehager føringer på hva deres virksomhet skal inneholde. Rammeplanen gir imidlertid ikke konkrete arbeidsmetoder barnehagene bør benytte seg av, og av den grunn er det naturlig at barnehager i Norge har ulike måter å arbeide med kulturelt mangfold på. Empirien tilsier at de to informantbarnehagene arbeider til dels likt, men også en del ulikt på noen områder. Begge barnehagene arbeider aktivt med høytidsmarkering i barnehagen, og vi har sett på hvordan informantbarnehage 1 inkluderer både barn og foreldre i planlegging og gjennomføring av markeringen. Barna får ta del i hverandres kultur, ved for eksempel ulik mat og tradisjoner, samt at barn som ikke har en tilknytning til høytiden reflekterer over hvilke høytider som betyr mest for dem. I en slik sammenheng får barna en tilhørighet i fellesskapet, ved at deres synspunkt, verdier og holdninger kommer til syne, men på samme tid tar del i hverandres forskjellighet gjennom å lære om kulturelle uttrykk. Empirien gir oss ett innblikk i at informantbarnehagene har både

en ressursorientert - og en problemorientert tilnærming til mangfold. Gjennom funnene ser vi at barnehagene arbeider ubevisst med tilhørighet og forskjellighet gjennom blant annet satsningsområdene. Sosial kompetanse og selvfølelse er viktige elementer i alle barns utvikling. Det vi ser gjennom empirien er at utviklingen av disse elementene bidrar til et fellesskap, hvor forskjellighet og likhet møtes og aksepteres. Man blir gjennom arbeid med selvfølelse bevisst på sine egne meninger, holdninger og virkelighet, noe man da naturlig tar med seg inn i møte med andre. Gjennom at barnehagen legger til rette for utvikling av sosial kompetanse og selvfølelse gir personalet barna ett grunnlag for utvikling av egen identitet, samt at barnegruppen bygger relasjoner på tvers av ulikheter. På bakgrunn av dette kan vi si at barnehagen har en ressursorientert tilnærming til mangfoldet. På den andre siden snakker informantene kun om minoritetskultur, og anerkjenner ikke majoritetskulturen i samtaler rundt kulturelt mangfold. Vi har fått innblikk i teorier som påpeker viktigheten av å synliggjøre alle kulturer i barnehagen, og jeg stiller meg spørsmålet; hvilken betydning har det for barnegruppen at personalet ikke anerkjenner den norske kulturen som kultur? Om den norske kulturen er så implementert i barnehagen at den ikke ses på som kultur vil minoritetsbarns ulikheter og forskjeller synliggjøres på en måte som kan motvirke arbeidet barnehagen prøver å gjøre. Vi kan ut i fra dette vurdere om barnehagen har en problemorientert tilnærming til mangfold, hvor man har en underliggende forståelse at den norske kulturen er normalen, og alt annet blir betraktet som mindre verdifullt.

Ut i fra den foregående drøftingen kan vi si at barnehagene har både en ressursorientert – og problemorientert tilnærming til mangfold. Barnehagene arbeider for et kulturelt mangfold med fokus på tilhørighet og forskjellighet ved å legge til rette for barns utvikling av sosial kompetanse, selvfølelse og ved høytidsmarkering, men motvirker kanskje arbeidet sitt ved å normalisere den norske kulturen, slik at minoritetsbarn og foreldre føler på en streben etter å bli ”norske”.

6. AVSLUTNING

I bacheloroppgaven har jeg gjennomført en kvalitativ forskning om kulturelt mangfold hvor personalets fokus er på tilhørighet og forskjellighet i barnegruppen. Gjennom denne forskningen har jeg sett måter å arbeide med kulturelt mangfold som jeg ikke har tenkt på tidligere. Jeg har blant annet blitt bevisst på at arbeid med satsningsområder og fagområder gjerne kan kobles til flere områder ved barnehagens pedagogiske praksis. Gjennom arbeidet

med bacheloroppgaven har jeg tilegnet meg ny kunnskap samt fått nye perspektiver som jeg ser på som svært sentrale inn i arbeid i barnehagen. Et perspektiv jeg gjerne kunne ønske å vite mer om er barnas perspektiv. I en eventuelt masteroppgave kunne jeg tenkt å forske på hva barna selv tenker om kultur og mangfold, og hvordan de selv opplever at deres språklige, kulturelle og religiøse tilknytninger blir ivaretatt i barnehagen. Det kunne vært spesielt interessant å se på etnisk norske barns forhold til barnehagens arbeid med kulturelt mangfold – da vi gjennom denne forskningen har erfart at personalet ofte ”glemmer” å snakke om den norske kulturen.

Jeg håper etter endt bacheloroppgave at leseren sitter igjen med reflekterende spørsmål. Hvilke holdninger har vi mot minoritets – og majoritetskulturen i barnehagen? Hva vil det egentlig si å være norsk? Og har barnehagen en ressursorientert – eller problemorientert tilnærming til mangfoldet? Jeg håper leseren har fått en innblikk i viktigheten av å synliggjøre hele mangfoldet, og anerkjenner barnehagens rolle i arbeid med tilhørighet og forskjellighet – da barnehagen skal gjenspeile det norske samfunnet og Norge *er* et flerkulturelt samfunn med et rikt mangfold.

- Bergsland, M.D. & Jæger, H. (2014). Bacheloroppgaven. I Bergsland, M.D. & Jæger, H. (red). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (s. 59-83). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Brenna, L.R. (2008). *Manzil*. Oslo: Cappelen Damm forlag
- Båtnes & S. Egden (red.) *Flerkulturell forståelse i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Eriksen, T.h., & Sajjad, T.A. (2015) *Kulturforskjeller i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS 2015
- Gjervan, M. (2006). *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Lastet ned fra: https://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/pedagogikk/temahefter/temahefte_om_spraklig_og_kulturelt_mangfold.pdf
- Gjervan, M., Andersen, C.E., & Bleka, M. (2010). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelens Forlag AS
- Glaser, V., Størksen, I. & Drugli, M.B. (red.) (2018) *Utvikling, lek og læring i barnehagen – Forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2006) *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig Metode*. (3. Utg.). Oslo: Abstrakt forlag.

Kibsgaard, S. (2011). *Solidaritet i pedagogisk arbeid*. I Glaser m.fl. (red.) Barnehagens grunnsteiner.

Larsen, A.K. (2010). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lidén, H. (2002). *Bli som oss? Kulturelt mangfold og barnehagen som kulturformidler*. I Mjør (red.) Kulturbarnehagen.

Postholm, M.B. (2010) *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget 2010

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2017) Oslo: Kunnskapsdepartementet. Lastet ned fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Sand, S. (2016). *Ulikhet og fellesskap. Flerkulturell pedagogikk i barnehagen*. Vallset: Opplandske bokforlag.

SSB. (01.05.18). *Statistisk sentralbyrå*. Lastet ned fra:

<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

Thagaard, T. (2013) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (2015). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Tv2 nettavis. *Hva skal til for å være norsk i hjertet?* Lastet ned 02.05.2018

<https://www.tv2.no/nyheter/9831192/>

INTERVJUGUIDE
DATAINNSAMLING TIL BACHELOROPPGAVE

Tema: Kultur og identitet

Jobb og utdanning:

1. Hvilken stilling har du i barnehagen?
2. Hvor lenge har du jobbet i denne barnehagen?
3. Hvordan utdanning har du?

Barnehagen

1. Har dere barn i barnehagen som er født i Norge men har utenlandske foreldre?
2. Har dere barn i barnehagen som er født i et annet land enn Norge som har innvandret med foreldre?
3. Har dere asylbarn i barnehagen?
4. Hvilke verdier, holdninger og normer jobber barnehagen ut ifra?
5. Hvilke fagområder / satsningsområder arbeider barnehagen med nå?
 - a. Hvorfor har dere valgt dette?
6. Ser du noen måter man kan arbeide med fagområdet/satsningsområde opp mot kultur og identitet?
7. Hvilke holdninger har barnehagens personale til flerkulturelle barn?

Kultur:

1. Hva legger du i ordet kultur?
2. Hvilke erfaringer har din avdeling med ulike kulturer?
3. Hvilke erfaringer har din avdeling med ulike religioner?

4. Hvilke etnisiteter består personalgruppen, foreldregruppen og barnegruppen av?
 - a. Hvis bare norsk etnisitet; kommer alle fra samme område? (Trondheim)
5. Hvordan arbeider barnehagen med kultur?

- a. Har du eksempler?
6. Markerer dere høytider?
 - a. Hvilke?
 - b. Hvordan markerer dere?
 - c. Har du eksempler?
7. Hva legger dere vekt på i arbeid med kultur?
 - a. Hvorfor legger dere vekt på dette?

Kulturelt mangfold

1. Hva legger du i ordet kulturelt mangfold?
2. Hvordan kan barnehagens personale bidra til å skape et kulturelt mangfold i barnehagen?
3. På hvilken måte er mangfold en ressurs?
4. På hvilken måte er mangfold en utfordring?
5. På hvilken måte synliggjør dere mangfold i barnehagens rom?

Identitet

1. Hva legger du i ordet identitet?
2. Hva tenker du bidrar til identitetsutvikling?
3. Hvordan bidrar barnehagen til barns identitetsutvikling?
 - a. Har du eksempler?
4. Barn med tilhørighet i et annet land som vokser opp i Norge tar kanskje med seg verdier, normer og holdninger fra begge samfunn inn i sin identitet (eksempel Norge og Bulgaria). Hvordan arbeider barnehagen med tilknytning til ulike land?
 - a. Har du eksempler?

Foreldresamarbeid:

1. Hvordan samarbeider dere med foreldrene angående kultur, religion og identitet?
 - a. Har du eksempler?
2. Hvilke forventninger opplever du at foreldrene har til arbeid med kultur/religion?
 - a. Har du eksempler?

3. Har du erfaring med at foreldre bidrar aktiv i barnehagen med tanke på kultur og religion?
 - a. Har du eksempler?

Praktisk arbeid med kultur, religion, skikker og normer.

1. Markerer dere ”norske tradisjonelle” høytider? (her menes for eksempel 17.mai, jul og påske)
2. Markerer dere noen andre høytider?
3. Markerer dere høytider som ikke er representert i barnegruppen?
4. Har dere barn som av kulturelle eller religiøse årsaker må ha tilpasset kosthold i barnehagen?
 - a. På hvilken måte?
 - b. På hvilken måte kan dette være utfordrende?
5. Har dere opplevd at muslimske barn ønsker å faste under ramadan?
6. Bruker dere ulike modaliteter i arbeid med kultur og religion?

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning

”FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I INNSAMLING AV DATAMATERIALE TIL
BACHELOROPPGAVE – INTERVJU”

Bakgrunn og formål

Jeg er tredjeårsstudent ved Dronning Mauds Minne Høgskole hvor jeg har valgt å fordype meg i ”arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv”. Jeg skriver dette semestret en bacheloroppgave hvor jeg ønsker å finne mer ut om barnehagens arbeid med kultur. Høsten 2017 var jeg på utveksling i Botswana hvor jeg fikk førstehåndserfaringer med hvordan det er å være i en ny kultur og et nytt utdanningssystem - jeg har derav blitt interessert i å finne ut mer hvordan barns kultur blir ivaretatt i barnehagen. Min foreløpige problemstilling lyder slik: «Hvordan legger barnehagens personale til rette for at barn med flerkulturell bakgrunn får i vareta sin kultur i det daglige arbeidet i barnehagen?»

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i forskningsstudien innebærer datainnsamling i form av intervju. Dette vil foregå i ca 30 – 45 minutter på hver informant. I intervjuet vil jeg støtte meg til en Intervjuguide som er utarbeidet på forhånd. Spørsmålene vil omhandle temaet kultur, identitet, foreldresamarbeid, egne erfaringer og andre type spørsmål. Intervjuet vil bli tatt opp med båndopptaker hvor datamaterialet senere vil bli transkribert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekke deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert og slettet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og blir behandlet som anonymisert informasjon. Det er bare jeg som vil ha tilgang på datamaterialet underveis i prosessen. Informasjon vil bli slettet for godt etter det er satt karakter på bacheloroppgaven.

Spørsmål eller henvendelser angående bacheloroppgaven

Du kan når som helst sende mail dersom du har spørsmål eller henvendelser angående bacheloroppgaven

Veiledere ved Dronning Mauds Minne Høgskole

Gjertrud Stordal

Jana van der Zwart-Langner

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta i intervju

.....
Sted/ dato

.....
Underskrift

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING